

דף ט

‘ואיזו היא סוכה ישנה כל שעשאה קודם לחג שלשים יום, אבל אם עשאה לשם חג, אפילו מתחילת השנה כשרה’. יש לעיין, הלא כל אדם הבונה יש לו מחשבה מסוימת בבנייתו ואין אדם בונה בסתמא ללא כל מחשבה, ואם כן מה חילוק יש בין תוך שלשים לקודם לכן, הלא אם חשב לשם חג לעולם כשר, ואם חשב שלא לשם חג, אפילו בתוך שלשים פסול; – ונראה שאם עשאה לשם תשמיש כלשהו למשך השנה וגם כדי לקיים בה מצות סוכה – כשר אף לבית שמאי, שהרי עשאה לשם חג. ואם כן כשעשאה בתוך שלשים יום לחג הגם שעיקרה לתשמיש אחר כשרה, כי בתוך ל’ ודאי מחשבתו גם לשם חג [ולפי זה סוכת גנב”ך אם עשאה תוך ל’ כשרה אף לבית שמאי] (עפ”י חזון איש קנ,ו).

מש”כ שגנב”ך כשרה בתוך ל’ היינו באופן שאפשר לומר גם לשם חג, ולא בכגון גוי שבנאה או סוכת בהמה שצורתה מוכיח עליה שאינה מיועדת לאדם.

‘אמר רב יהודה אמר רב: עשאה מן הקוצין ומן הנימין ומן הגרדין פסולה’. הגאונים פרשו (וכן הוא ברמב”ם ציצית א,יא) שמדובר על שאריות צמר או חוטים שאין עושים מהם בגדים משום גריעותן, כגון צמר הנאחו בקוצים או נימים הנתלשים מן הבהמה, לכך אינם כשרים לציצית שנאמר הכנף ודרשו: מין כנף, כלומר אין כשר לציצית אלא דבר הראוי להיות בגד. [ואף על פי שרש”י, וכן התוס’ (להלן יא.) לא פירשו כן, הדין היוצא מפירוש הגאונים הובא בפוסקים ללא חולק].

לפי פירוש זה רב סובר שאין צריך כלל עשייה לשמה בציצית (כן כתב הרמב”ן). וישנן דעות בין הראשונים שפסקו כן להלכה.

עוד בעניני ‘לשמה’ בציצית, בתליית החוטים בבגד ובטוויה – ע’ במובא ביוסף דעת מנחת ח”א, קונטרס בענין ציצית פרק א סעיפים א”א ופרק ד סעיפים א–ג.

עוד בבאר מחלוקת רב ושמואל לפרש”י, ע’ אגרות משה יז”ד ח”ג קטז, ג (–) האם הטויה בציצית נצרכת מצד הדין, או רק מצד המציאות, שאי אפשר לחוט ללא טויה; בית ישי ס (–) האם החוטים הם החפצא – דמצוה או הבגד המצויין]. ומשמע בסוגיא לכאורה שלשמואל צריך שיהיו החוטים שלו בשעת טויה, ולפי זה מי שגזל צמר ועשאו חוטים ורק אחר כך היה יאוש ושינוי רשות – הציצית פסולה (עפ”י מחנה אפרים הל’ גזילה כט).

דין סוכה גזולה – יתבאר א”ה להלן כו.

(ע”ב) ‘לא שנו אלא באילן שצלתו מרובה מחמתו אבל חמתו מרובה מצלתו כשרה’. יש מביאים מכאן ראייה שאפשר לעשות סוכה תחת חבלים שתולים עליהם כביסה וכד’, הגם שאין בין חבל לחבל שלשה טפחים, ואין אומרים בזה ‘לבוד’ להחמיר ולדון כאילו הסוכה תחת קירוי. שהרי אמרו שאילן שחמתו מרובה מצלתו אינו פוסל את הסוכה שמתחתיו, ולא חילקו אם יש בין ענף לענף שלשה טפחים אם לא [וגם לא התנו דוקא כשהענפים נעים ונדים, שאולי יש לדון שלא שייך לומר בזה ‘לבוד’]. ובטעם הדבר, יש אומרים שאף אם נחמיר כדעת הסוברים בעלמא לומר ‘לבוד’ להחמיר (כדברי מגן-אברהם תקב סק”ט. וע’ גם במשנ”ב תרכו סק”ז ובשעה”צ כג, תרכו סק”ו), אפשר שדבר העומד להיות פתוח לעולם ונעשה לכך, אין אומרים בו ‘לבוד’ (כסברת הריטב”א בעירובין י), וגם במהותם לא נעשו חבלי הכביסה לשם מחיצה או תקרה (עפ”י מנחת שלמה להגרשו”א זא, יט).

ולענין סורגי חלונות הבולטים מקיר הבנין וסוכה תחתיהם, השיב הגרשו"א זצ"ל לשואל שיש לחוש בדבר, שאין זה דומה לחבלי כביסה שתשמישם על ידי הריח שבניניהם, ואילו הסורגים תכליתם לסגור פירצה, ועל כן יש מקום לומר 'לבוד' להחמיר. ואולם אם יתן באתם חללים שבין הסורגים סכך כשר – יש להכשיר הסוכה שלמטה (עפ"י הליכות שלמה פ"ח הערה 74).

הטעם שמועילה נתינת סכך כשר בין הסורגים, כנראה משום שאין אומרים 'לבוד' כאשר יש דבר המפסיק באמצע (ע' בענין זה במובא בעירובין סוף דף ח), או משום שאין הסורגים ניכרים בפני עצמם, הלכך הואיל ויש סכך כשר בין הסורגים, אין לומר 'לבוד' לפסול. ואפילו אם מקום הסורגים גבוה מעשרים אמה מועיל הסכך הנתינת שם שהרי קיי"ל (תרכח, א) שאינו נידון כסכך פסול לפסול את מה שתחתיו. ואעפ"י שלא הונח לשם סככה וצל, אינו פוסל את הסוכה. עוד בענין 'לבוד' להחמיר – ע' במש"כ בעירובין ט.

'בשחבטן'. רש"י מפרש שהשפיל את ענפי האילן, והוא בטל ברוב סכך הכשר. וביטול זה – פירש הר"ן – אינו כביטול שאר איסורים, שהרי ניתן לעמוד עליו ולהכירו, ואין לך דבר שהוא בטל באופן זה, אלא כיון שהלכה היא בסוכה שבעצם די בסיכוך על פני מחצית משטח הסוכה, ורק כאן כיון שהכשר מעורב עם הפסול נתמעטה חשיבותו בגלל התערובת הלכך אין די במחצית, אבל כל שהסכך הכשר הוא הרוב, לא בטלה חשיבותו משום המיעוט המעורב עמו והרי לא גרע ממחצית סכך שאינו מעורב. [ומכל מקום אין התר אלא אם מערב את ענפי האילן ואין די אם מניח זה על גבי זה באופן שאינם מעורבים. עתוס' כאן ולהלן טו: שאם הכשר והפסול ניכרים כל אחד לעצמו – לא מועיל. וכ"מ בשו"ע תרכו, א וכ"כ הפרי-מגדים, מובא בבאה"ל. ואולם אם יש בסכך הכשר כשיעור הנצרך מלבד ענפי האילן, יש מתירים במונחים זה על זה אפילו ניכרים בפני עצמם. ויש חולקים. ע"ש במג"א ומשנ"ב סק"ח; חזו"א קג, יד].

א. נראה שאילו היה זה מדין ביטול דעלמא, היה בדין שאפילו צלתו של אילן מרובה מחמתו יהא בטל ברוב סכך כשר, ובגמרא משמע שפסול. וכבר העיר על כך הרש"ש ופירש משום שדבר מחובר חשוב ואינו בטל [וסברא זו מופיעה בראשונים – ע' שבולי הלקט שכה בשם רבנו ישעיה, ועוד], ולדברי הר"ן אין צורך בכך אלא כל תערובת שאפשר לעמוד עליה אין בה דין 'ביטול'. ונראה שסברת הרש"ש היא שאמנם אין דין 'ביטול ברוב' בכי האי גוונא, אבל יש לומר 'רובו ככולו' אף כשניכר, כי שם הדבר נקבע על פי המרכיב העיקרי שבו (וכך י"ל בפירוש דברי רש"י ריש המסכת שהצל המועט בטל ברוב חמה והריוו כמי שאינו). ולפי זה זכינו לדין שאין אומרים 'רובו ככולו' אם המיעוט הוא דבר חשוב [יותר מהרוב]. וצ"ב.

ב. נראה לפי שיטה זו שאפילו אם סכך האילן צלתו וחמתו שוים, כל שהסכך הכשר מרובה עליו והם מעורבים – כשר. וכן מדויק בלשון הר"ן 'דאי איכא רובא סכך כשר ואין האילן צלתו מרובה מחמתו'. וטעם הדבר, כי לכשרות הסוכה די במחצה סכך כשר, והואיל והכשר מרובה מהפסול הריהו חשוב ממנו לבטלו. עוד בבאור סברת הר"ן, ע' בשו"ע הגר"ז תרכו, ט בהגהה.

ורבנו חננאל והרמב"ם (סוכה ה, יב, ובפיה"מ) מפרשים: שקצצן לענפי האילן. ואם היה הסכך מרובה מענפי האילן שקצץ – כשרה, ואם לאו – צריך לנענע אותם ענפים אחר שקצצם, כדי שתהיה עשויה לשם סוכה.

ובעל המאור מפרש (עפ"י הגאונים) חבטה כמשמעה; שחבט בענפי האילן עד שנשרו העלים, ובזה מגלה בדעתו שאין נוח לו בצל האילן הלכך אין האילן מצטרף עם הסכך הכשר לפוסלו, והסוכה כשרה. ודוקא כשרוב הסכך הוא הכשר. [וכתב עוד שאם מתחילה סיכך את הסוכה ורק אחר כך הדלה עליה את האילן, אפילו לא חבט כשר, כל שהסכך הכשר מרובה על הפסול].

וראה עוד בהרחבה בבאור שיטות הראשונים ובדין ביטול ברוב סכך, בספר שערי ישר ג, יט; חזון איש קג, יא-יד; אגרות משה או"ח ח"א קעח, א.

'אמר רבי ירמיה פעמים ששתיהן כשירות פעמים ששתיהן פסולות...' סגנון זה מצאנוהו בדברי רבי ירמיה בשלשה מקומות בש"ס – כאן ובב"מ לה ובבכורות נו: (וע"ע בירושלמי שקלים דף ז.א.).

*

'... וכן היה מנהג מורי עליו השלום (אור החמה אמור דף פה:), שלא לדבר בתוך הסוכה בימי חג הסוכות אלא בדברי תורה, כי מצות סוכה קדושה גדולה. והעד – שעצי סוכה חל עליהם קדושה ואסורים כל שבעה' (ראשית חכמה שער הקדושה יד).
ע"ע שלמת חיים (שעג) שראוי שלא לשחק בסוכה במשחקים, אבל אלו המשחקים – טוב יותר שישחקו בסוכה ולא מחוצה לה (ע' דרכי משה תרלט).

דף י

'פעמים שתחתונה כשרה והעליונה פסולה, כגון שהתחתונה צלטה מרובה מחמתה ועליונה חמתה מרובה מצלתה וקיימי תרוייהו בתוך עשרים.' לפירוש התוס' מדובר כשתחתונה צלטה מרובה רק מחמת הסיכוך שבעליונה, אבל אם סך התחתונה צלתו מרובה מחמתו ללא סכך העליונה, התחתונה כשרה אפילו אם העליונה למעלה מעשרים. בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סה) הקשה לפירוש זה, מדוע אותו אופן עצמו, שהתחתונה לבדה אין צלטה מרובה אלא בצירוף העליונה, ברישא הוא מתואר 'תחתונה חמתה מרובה מצלתה', ובסיפא 'צלטה מרובה מחמתה'. ותירץ שברישא בא לומר שאין צריך כלל לסכך בתחתון, משא"כ בסיפא.

ויש לומר עוד, ברישא התחתונה כשרה דוקא משום שסככה מועט, ובלאו הכי תיפסל, ולכן דקדק לומר 'חמתה מרובה', אבל בסיפא הלא הדין אמת בכל אופן, אלא שאם צלטה מרובה ללא צירוף העליונה, תהא התחתונה כשרה אפילו אם העליונה למעלה מכ', והחילוק אינו אלא לענין הדיוק דלמעלה מכ' אבל כלפי הדין המפורש אין נפקא מינה בכמות הסכך התחתון, לכך נקט לשון כוללת, שאם הצל שבתחתונה מרובה מכל מקום, בין כשהוא לבדו בין על ידי צירוף העליונה – תחתונה כשרה.

'איכא בינייהו דיכולה לקבל על ידי הדחק.' ורבי יהודה הולך לשיטתו ש'דירת קבע בעינן' הלכך כל שאינה ראויה לקבל אלא על ידי הדחק הריהי סוכה פסולה, שאין זו דירת קבע – לכך התחתונה כשרה (עפ"י רי"ף רא"ש ור"ן. וכיוון לזה בגליונות קה"י. וע"ע במובא לעיל ז: בבאור שיטת רבי יהודה).

נראה מסברא ש'כולה לקבל' לאו דוקא מצד חזק ובריאות, אלא הוא הדין אם הסכך אינו נוה לדור עליו ולהניח עליו כרים וכסתות וכד' – הרי זה בכלל 'כולה לקבל ע"י הדחק' שאין זו דירת קבע. ואם אינו ראוי כלל – התחתונה כשרה לדברי הכל.

'אמר רב חסדא: לא שנו אלא מפני הנשר אבל לנאותה כשרה.' הרשב"א בתשובה (ח"א נא) כתב לבאר הדברים, מה טעם לנאותה כשרה והלא מכל מקום נמצא מסכך זה בסדינים, וזו לשונו: 'עיקר דברים אלו נראה לי שהוא ממה שכתוב בסמות תשבו ודרשינן תשבו כעין תדורו, ולפיכך מה שאדם עושה עיקר תקרתו צותה כאן התורה שיהא מפסולת גרן ויקב ודומה להן, ולפי שאדם נותן בתקרתו קורות המצויירות או דברים אחרים שאינן עיקר תקרה אלא טפלה לה לנוי כדי שתערב עליו דירתו לפיכך התירו לגבי סוכה כן, לפי שאין אלו לעיקר סכך אלא להתנאות ולהנעים עליו ישיבת סוכת דמצוה. ולא עוד אלא שהוא מצוה מן המובחר להעלות שם כלים הנאים לחבב את המצוה ושתהא דירתו ערבה. ודברים אלו ניכרין שאינן לעיקר סכך...'

ב. עשה את הסוכה החיצונית לסוכת מצוה בחג; לדברי רבי יהודה (ביומא י) חייבת במזוזה. לא פטרו כאן אלא בשאר ימות השנה. אבל לחכמים אף בחג פטורה, וכן קיימא לן (ראשונים). ואם משמשת הסוכה כבית-שער לבית בכל השנה [ובסוכות מסירים את הגג ומניחים סכך] – אף בסוכות חייבת כדין בית שער, אבל אם היא בנויה רק בחג – אין זו כבית שער קבוע ופטורה (הליכות שלמה סוכות ז, יב. וע' הנהגות ופסקים לגר"ח זוננפלד).

דף ט

יד. א. מה דינה של סוכה ישנה, שאינה עשויה לשם סוכת החג?
 ב. עצי סוכה – מהם בשימוש כל שבעה?
 ג. האם הציצית צריכה להעשות לשמה?
 א. סוכה ישנה, שעשאה קודם לחג שלשים יום – בית שמאי פוסלים (חג הסכת תעשה לך שבעת ימים – סוכה העשויה לשם חג). ובית הלל מכשירים (שאינן צריך סוכה לשם חג, ובלבד שהיא עשויה לשם צל, כנזכר לעיל).

בירושלמי שנו שצריך לחדש בה דבר. לדעה אחת טפח [– טפח מרובע במקום אחד. פוסקים], ולדעה אחת כל שהוא ובלבד שתהא על פני כולה (מובא בראשונים). וכתב העיטור [ומובא ברא"ש] שצריך שהיא החידוש בגופה, ודלא כבה"ג שאפשר לחדש על ידי קיבוץ כסאות לתוכה וכד'.

חידש דבר בדפנות; בשער הציון (תרל"ז) כתב להוכיח שמועיל. ובספר שערי שמועות (לגרמ"ש שפירא זצ"ל) פקפק בראיתו.

יש אומרים שהחידוש אינו אלא מצוה מן המובחר (ר"ן ועוד). ויש מחמירים בדבר (עב"י). יש אומרים שגם בעשאה לשם חג, צריך לחדש בה דבר לשנה הבאה (ע' מאירי; חיי אדם, מובא במשנ"ב תרלו סק"ז).

עשאה לשם חג אפילו מתחילת השנה כשרה לדברי הכל (ואין צריך לחדש בה דבר. תוס'; א"ז). נראה שסוכה שנעשית לשם חג כשרה אפילו לא נעשית לצל, כגון העושה סוכתו בעשרות קרנים וכד', מקום שאין שם חמה (וכן צדד הנצי"ב לעיל ח:). ויש לעיין שמא דוקא אם עושה כדי לדור בתוכה ולהסתופף בצלה, אבל כגון סוכות הנעשות בבית הכנסת כדי ליטול שם המינים בלבד, שמא חסר בעשייה לשם 'סוכה'. או שמא מ"מ שם 'סוכה' עליה בגלל המצוה הגם שאינה נעשית לישיב בה.

ב. עצי סוכה אסורים כל שבעה. (רב ששת משום רבי עקיבא: חג הסכות שבעת ימים לה'. רבי יהודה בן בתירא אומר: כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה. (חג הסכות... לה').

א. כתבו התוס' והרא"ש עפ"י סתירת הסוגיות: בעוד הסוכה קיימת, עצייה אסורים מהתורה. משנפלה ובטלה מצותה – אין איסור אלא מדרבנן. ואין מועיל תנאי שאינו בודל מהם, אפילו לכשנפלה. ויש חולקים וסוברים שמועיל התנאי לענין זה שכשתפול יהו מותרים (עפ"י ר"ן בדעת הרי"ף; רשב"א).

ורבנו תם מפרש שהעצים שבכדי הכשר סוכה – אסורים מהתורה, אבל היותר מכדי הכשר אינם אסורים אלא מדרבנן.

ב. כתב הט"ז (תרלח סק"ג, והביאו המשנ"ב): אין איסור הנאה מעצי סוכה אלא בענין שמבטלים ממצותם, כגון שנוטלים לצורכו, אבל להשתמש בהם בעודם במקומם – מותר. ויש שכתבו להוכיח לאיסור (ע' שבט הלוי ח"ז נט, ז – עפ"י רש"י להלן לז: עונג יום טוב מט).
ג. יש סוברים שגם הדפנות [הנצרכים להכשר סוכה, לאפוקי אם לאחר בניית הסוכה כהכשר הוסיף לה דופן, אבל עשה מתחילה ארבע דפנות סתם – כולן אסורות (ער"ן; או"ח תרלח, א. ואף בלא תנאי, ועדיפים מנויי סוכה)] נאסרים כעצי סכך (עפ"י רמב"ם ו, טו; תוס' ביצה בשם רבנו תם; ר"ן. ונחלקו אחרונים אם איסורם מדאורייתא או מדרבנן (ע' באה"ל תרלח, א). ואולם הקרקע לדברי הכל לא נאסרה, הגם שנצרכת להכשר הסוכה. ע' בסברת הדבר באבי עזרי ובשערי שמועות), ויש חולקים (רא"ש).
ד. התנה שלא תתייחד הסוכה למצוה, ובכל פעם שיושב בה מתנה שמקיים בה את המצוה בארעי ואינו מייחדה בכך למצוה – תנאו קיים ולא נתקדשה הסוכה אעפ"י שכשרה, והריהי כסוכת רועים ובורגנים שאינה מיוחדת למצוה וכשרה. ואולם תנאי של 'איני בודל' אינו מועיל בעצי סוכה אלא בנוייה, לפי מה שהסכימו הפוסקים (תרלח, א) כרש"י (עפ"י מנחת שלמה תנינא נד; הליכות שלמה ז, כו).

ג. תליית הציצית בבגד אינה כשרה אלא לשמה (גדלים תעשה לך – לשם חובך), הלכך עשאה מן הקוצים (= חוטים שנתקו בשתי והם קשורים ותלויים בבגד. רש"י), מן הנימים (= חוטי תפירה שבבגד, שגדלו מהם הציצית) ומן הגרדים (= ממותר האריגה שבבגד) – פסולה.

א. הגאונים פירשו קוצים וגרדים ונימים – פסולת צמר או חוטים, ואינם ראויים לציצית משום הכנף – מין כנף, ואין עושים בגד מאותן שאריות. ולפי פירוש זה, לדעת רב אין צריך עשייה לשמה (עפ"י ראשונים).

ב. כתבו הפוסקים שתליית הציצית כוללת עשיית חוליה ראשונה וקשר ראשון לשם ציצית. ולכתחילה יש להוציא בשפתיו בפירוש שעושה לשם מצות ציצית. חשב בלבו ולא הוציא בשפתיו – כשרה (עפ"י או"ח יד, ב ומשנ"ב). ויש אומרים שבמחשבה בלבד די, כי מעשה התליה מוכיח שעושה לשם מצוה (ערוה"ש יד, ה; משיב דבר ג).

לא כיוון לשמה בעת ההטלה – אם אין לו ציציות אחרות ואינו יכול להתירן ולתלותן שוב לשמן – יש לסמוך על דעת המכשירים, אך לא יברך. ואפילו כיוון בפירוש שלא לשמה (עפ"י משנ"ב סם). ויש אומרים שאם כיוון בפירוש שלא לשמה פסול לכו"ע (ערוה"ש יד, ה. וע' אגרות משה יו"ד ח"ג קטז, ג; שבט הלוי ח"א ו).

כיוון בעת עשיית חוליה וקשר ראשון ולא כיוון בעת התחיבה – אין לברך. וצ"ע (משנ"ב יד, ה ובאה"ל). ויש אומרים שכשר (חזו"א ג, יא).

טויית הציצית; לרב אין צריך לשמה ולשמואל צריך, ולכן עשאה מהסיסים (= פקעות כדוריות של חוט) – לרב כשרה ולשמואל פסולה.

כתבו הפוסקים שכאן הלכה כשמואל שצריך טויה לשמה, ודבר תורה הוא ולעיקובא.

טו. מה דין העושה סוכתו תחת האילן?

העושה סוכתו תחת האילן – פסולה. אמר רבא: לא שנו אלא באילן שצלתו מרובה מחמתו, אבל חמתו מרובה מצלתו – כשרה. ופירש רב פפא: כשחבטן (= השפילן. רש"י) לענפי האילן, ולפיכך בטלים הם

ברוב סכך כשר [ואין גוזרים אטו לא חבטן], אבל לא חבטן פסולה לפי שמצטרף סכך פסול (- מחובר, שנאמר באספך מגרנד ומיקבך - דומיא דפסולת גורן ויקב. רש"י) לסכך כשר.

א. פרוש התוס' (וכן הביא הרא"ש מתשובות הגאונים): כגון שהסוכה אינה מסוככת כראוי והיא צריכה לצל האילן, לכך אינה כשרה כשלא חבט, אבל אם צלתה מרובה מחמתה ללא האילן, אין האילן פוסל אם חמתו מרובה מצלתו (עמהרש"א י. על תד"ה פירס. ולדעה זו פירש הקרבן-נתנאל 'סי' טז אות ה) שאם היתה חמתה מרובה וסיכך בסדין לצל, לא יועיל שיוסיף עתה סכך כשר, אבל אם פרס סדין לגוי - תועיל תוספתו להכשירו).

וכמה ראשונים חולקים וסוברים שגם אם סכך הסוכה צלתו מרובה מחמתו, נפסל על ידי האילן שמעליו אפילו חמתו מרובה מצלתו. ולשיטה זו אין כשר אלא אם ענפי האילן מועטים כדי כך שאף אם יינטל מה שמתחתם תישאר הסוכה צלתה מרובה מחמתה (עפ"י ריב"א, מובא ברא"ש; ר"ן; ראב"ד ועוד). ויש מחמירים אף באופן זה, משום 'שני סככים' (עפ"י ט"ז תרכו סק"ג. ואולם אין כן דעת שאר פוסקים - ע"ש בבאה"ל ד"ה או שהסכך ובשעה"צ אות כג).

והר"ה חילק: אם האילן קדם לסכך, אפילו היה הסכך הכשר מרובה שצלתו מרובה מחמתו, אין הסוכה כשרה עד שיחבוט באילן וישיר את עליו, ובוה מגלה בדעתו שאין נוח לו בצל האילן וכשהסכך הכשר צלתו מרובה מחמתו - כשרה, אבל אם לא חבט, נפסלה הסוכה משעה שהוסיף משהו סכך כשר על ענפי האילן ונצטרף האילן עם הסכך הכשר ופסלו. ואולם אם קדם הסכך הכשר לאילן, אפילו לא חבט כשרה, כל שהסכך הכשר צלתו מרובה מחמתו. ולדעת רבנו תם (ער"ן. וכ"כ מהרש"א בדעת התוס' י.), כשר באופן זה שקדם הסכך לאילן אפילו האילן צלתו מרובה מחמתו. ויש אומרים שאם האילן גבוה עשרה טפחים מעל הסכך [לשמואל], מודה רבנו תם שפסול אפילו קדמה הסוכה לאילן (מהרש"א בשם אחיו. ובבית מאיר פסל בארבעה טפחים). ודעת הפני"הושושע (שלא כשאר המפרשים בד' ר"ת) שבאילן פסול בכל אופן, אפילו קדמה הסוכה לאילן והאילן סמוך לסכך.

ב. 'חבטן' שאמרו, היינו שהשפלים ועירבם עד שאינם ניכרים. ואף על פי שיכול אדם לעמוד על ענפי האילן שהרי הם מחוברים (עפ"י ראשונים; רמ"א תרכו, א). ויש אומרים שאם סכך הסוכה צלתו מרובה מחמתו, כשר אפילו היו ענפי האילן ניכרים או היו מונחים על גבי הסכך הכשר ממש - כשר (עפ"י מגן אברהם). ויש חולקים ומצריכים לעולם שלא יהיו ניכרים (חמד משה. הובאו שתי הדעות במשנ"ב תרכו סק"ח. והחזו"א (קנ"ד) נקט לפסול).

ג. יש מפרשים 'חבטן' - קצצם, ולפי זה אין הכשר על ידי השפלת ענפי האילן (עפ"י ר"ח ורמב"ם וריצ"ג. וכתב הר"ן שראוי לחוש לשיטה זו. וכ"כ ריא"ו, וכן החמיר הב"ח להלכה. וכתב בבאור הלכה (תרכו, א) לחוש לשיטה זו לכתחילה). ויש מפרשים: שחבט והשיר את העלים, שבכך מראה שאין נוח לו בצל האילן ואינו מצטרף לפסול, וכנ"ל (עפ"י רז"ה).

ד. אילן פוסל את הסוכה שתחתיו גם כאשר אין בינו ובין הסוכה חלל טפח או ארבעה טפחים [שלא כבסוכה שתחת הסוכה] ואין עליו שם 'אהל' (עפ"י הרי"ד, מובא בהר צבי [וע' גם שער הציון תרכו סק"י מהפמ"ג]. ודן שם על סוכה שתחת אילן הנע ברוח מצויה, שבזמן שהוא מאהיל על הסוכה אי אפשר לישוב תחתיה, הגם שאין לו שם 'אהל'; מהרש"א).

ה. אילן או סכך-פסול אחר [כגון מרפסת קטנה], אפילו גבוה למעלה מעשרים שאינו מיצל על הקרקע שמתחתיו - אין לעשות סוכה מתחתיו. כן נראה מפשטות לשון הפוסקים, ודלא כדעת המצדדים להקל (עפ"י שבט הלוי ח"ט קלה).